

קבלת מצוות כמרכיב בתהליך הגיור

הרב אביעזר תפוחי

הקדמה

תהליך הגיור הינו אחד התהליכים המרגשים והייחודיים ביותר בעולם היהודי. בתהליך זה משיל האדם מעליו חלקים מהותיים מאישיותו ומסגל לעצמו אישיות חדשה. חז"ל ייחסו להליך זה משמעות דרמטית כאשר אמרו¹ 'גר שנתגייר כקטן שנולד דמי'. במאמר קצר זה ביקשו להביע את תמצית העניין, לא רק הליך פורמאלי של המרת דת אלא לידה מחודשת. לידה זו אינה מצטמצמת במישור הרעיוני ומחשבתי אלא יש לה משמעויות עמוקות ורחבות אף בעולם ההלכתי.

בדורנו, דור קיבוץ גלויות מחד ודור התרחקות ממסורת ישראל מאידך, מהווה תהליך הגיור נושא חשוב במעלה ראשונה. שכן הריחוק ממסורת ישראל גרמה להתבוללות לא מבוטלת, וכאשר באים אותם גויים אל ארצנו הקדושה הרי שהם מבקשים להתגייר. דא עקא, שכיוון שרבים מהציבור היהודי רחוקים משמירת מצוות שלמה, הרי שמתעוררות שאלות רבות ביחס לכוונתם של רבים מן המתגיירים - האם אכן כוונתם לשמור מצוות כדת וכדין? האם בכלל כוונה כזו של קבלת עול מצוות מעכבת בתהליך הגיור? מה הדין כאשר יש כוונה חלקית או שהכוונה אינה גלויה לנו? והאם יש הבדל בזה בין סוגי המתגיירים השונים מבחינת גיל או מבחינת השתייכותם 'החלקית' לעם ישראל? נושא זה עולה חדשות לבקרים על שולחנם של מלכים, מאן מלכי רבנן,² ואף על שולחנם של מנהיגים פוליטיים. למרות שנושא זה הינו הלכתי באופן מובהק הרי שרבים מביעים בו את עמדתם ודעתם.

במאמר זה אנסה לבחון את הסוגיא לעומקה החל מהגמרות הנוגעות בנושאים אלו ועד פוסקי זמננו. אשתדל לפרוש את היריעה כדבעי, אך לא אמנה את השיטות כרוכל אלא אשתדל בסייעתא דשמיא לברר את האמת כפי קוצר הבנתי. וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים.³

פרק א' - מטרת הודעת המצוות למתגייר

מצוות הגיור⁴ אינה מופיעה בצורה סדורה במשניות שחיבר רבנו הקדוש.⁵ המקור הקדום

1. מסכת יבמות דף כב עמוד א.
2. מסכת גיטין דף סב עמוד א.
3. תהילים פרק פד פסוק יב.
4. ביטוי זה מקפל בתוכו הנחת יסוד שיש מצוה לגייר, ומסתמך על דברי הגמרא ביבמות דף מז עמוד א, האומרת ביחס לגיור 'שהוי מצוה לא משהיני'. להרחבה בנושא זה עיין שאלות ותשובות מנחת יצחק חלק א סימן קכ"ט, ושאלות ותשובות משנה הלכות חלק טז סימן צב.
5. להסבר אפשרי לתופעה יחודית זו עיין בספרו של הרב ראובן מרגליות, יסוד המשנה ועריכתה, עמוד כב.

ביותר העוסק בנושא זה הוא מסכת גרים. מסכת זו פותחת בכך, וכבר בהלכה הראשונה אנו למדים על החובה של הגר לקבל מצוות⁶ -

הרוצה להתגייר אין מקבלין אותו מיד, אלא אומרין לו, מה לך להתגייר... אם אמר איני כדאי ליתן צוארי בעול מי שאמר והיה העולם ברוך הוא, מקבלין אותו מיד, ואם לאו נפטר והולך לו. קיבל עליו הורידוהו לבית הטבילה וכיסוהו במים עד מקום הערוה, אומרין לו מקצת דקדוקי מצות, על מנת שיהא נותן בלקט בשכחה ובפיאה ובמעשר. כשם שאומרין לאיש כך אומרין לאשה, על מנת שתהא זהירה בנדה ובחלה ובהדלקת הנר. טבל ועלה אומרין לו דברים טובים דברים של ניחומים, במי נדבקות, אשריך...

מקור זה מופיע בשינוי לשון מועט אף בגמרא⁷. הגמרא שם⁸ מרחיבה בנושא זה ומביאה לכך מקור מפסוקי התנ"ך -

אמר רבי אלעזר: מאי קראה? דכתיב: "ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה", אמרה לה: אסיר לן תחום שבת, "באשר תלכי אלך". אסיר לן יחוד, "באשר תליני אליך". מפקדינן שש מאות וי"ג מצות, "עמך עמי". אסיר לן עבודת כוכבים, "ואלקיך אלקי". ארבע מיתות נמסרו לב"ד, "באשר תמותי אמות". ב' קברים נמסרו לב"ד, "ושם אקבר".

הגמרא מציינת את המקור להודעת המצוות את הדו-שיח שהתנהל בין רות לנעמי חמותה. בעוד נעמי מנסה לשכנע את רות לשוב חזרה לבית אביה, הרי שרות מתעקשת להישאר עם חמותה ולשוב עמה לארץ ישראל. בדו-שיח המתנהל ביניהן מפגינה רות נאמנות מוחלטת לנעמי ולעולמה הרוחני, ואומרת משפט בן אלמוות "עמך עמי ואלוקיך אלוקי". חז"ל מפרקים את המשפט הזה לגורמים ולמדים מכאן שחלק מהליך הגיור כולל גם הודעה למתגייר שעליו לקבל על עצמו את המצוות.

עיון בפשוטו של מקרא בפסוקי התנ"ך יסייע לנו לגלות רובד עמוק ונסתר בעל משמעות הלכתית. הרי החלק הזה של הדו-שיח בין נעמי לרות פותח בכך שנעמי אומרת⁹ -

"ותאמר הנה שבה יבמתך אל עמה ואל אלהיה, שובי אחרי יבמתך".

ועל זה עונה לה רות את המשפט הנ"ל -

6. מסכתות קטנות, מסכת גרים, פרק א, הלכה א.

7. מסכת יבמות דף מז עמוד א. הגמרא נוקטת את אותם המצוות עבור האיש, אך משמיטה את המצוות שאומרים לאשה הבאה להתגייר. יתכן לבאר שהברייתא המובאת בגמרא חולקת על מסכת גרים וסוברת שיש לומר דוקא מצוות שיש בהם חסרון כיס וכפי שיתבאר להלן. אך יתכן לומר שאין ביניהם מחלוקת, והברייתא המובאת בגמרא לא ראתה צורך להביא דבר המובן מאליו, שהרי כיון שאלו המצוות המיוחדות לאשה (עין מסכת שבת דף לא עמוד ב) פשוט וברור שנציין בפניה את המצוות הללו.

8. מסכת יבמות דף מז עמוד ב.

9. רות פרק א, פסוקים טו-טז.

"ותאמר רות אל תפגעי בי לעזבך לשוב מאחריך כי אל אשר תלכי אלך..."

נמצא שנעמי הודיעה לה את המצוות לא כחלק מתהליך הקבלה של רות לעם ישראל אלא כחלק מתהליך הדחייה של רות מעם ישראל. דבר זה מעלה לנו שאלה, האם זו כוונת הודעת המצוות גם לפי דברי הברייתא בגמרא?

הבה נעיין שוב בדברי הברייתא בגמרא,¹⁰ והפעם נעיין בחלקים אחרים של הברייתא שלא ציטטנו בציטוט הקצר לעיל. עיון נוסף זה יוכל לסייע לנו להשיב על השאלה שהעלינו מפשוטו של מקרא -

תנו רבנן: גר שבא להתגייר בזמן הזה, אומרים לו: מה ראית שבאת להתגייר? אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוויים, דחופים, סחופים ומטורפין, ויסורין באין עליהם? אם אומר: יודע אני ואיני כדאי, מקבלין אותו מיד. ומודיעין אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות, ומודיעין אותו עיון לקט שכחה ופאה ומעשר עני. ומודיעין אותו עונשן של מצוות... וכשם שמודיעין אותו עונשן של מצוות, כך מודיעין אותו מתן שכר... ואין מרבין עליו, ואין מדקדקין עליו. קיבל, מלין אותו מיד... נתרפא, מטבילין אותו מיד; ושני ת"ח עומדים על גביו, ומודיעין אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות; טבל ועלה - הרי הוא כישראל לכל דבריו.

נשים לב לכך שבברייתא מופיע שפעמיים מודיעים לו מצוות קלות ומצוות חמורות. מדוע? בפעם הראשונה מודיעים לו את המצוות כחלק מהניסיון להרתיע אותו מלהתגייר, ניסיון זה כולל הזכרה של הייסורים הבאים על עם ישראל, עונשן של מצוות וגם כולל הודעת מצוות קלות וחמורות. ואילו בפעם השנייה מטרת הודעת המצוות היא כחלק מהכנסתו לעם ישראל, שהיא כוללת שלושה חלקים - מילה טבילה וקבלת מצוות. לכן הודעת מצוות זו נעשית תוך כדי פעולת הטבילה, וכאשר שני תלמידי חכמים מודיעים אותו את המצוות בעודו נמצא בתוך המים. אין להעלות על הדעת שהודעת המצוות בעודו בתוך מקווה הטהרה מטרתו לנסות להניא את המתגייר מלטבול, אלא הוא נעשה כחלק מההליך עצמו של כניסתו לעם ישראל.¹¹

הבחנה זו בין שני סוגי הודעת המצוות עולה מביאור דברי הגמרא את הברייתא -

אמר מר: גר שבא להתגייר, אומרים לו: מה ראית שבאת להתגייר, ומודיעים אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות. מ"ט, דאי פריש נפרוש, דא"ר חלבבו: קשים גרים לישראל כספחת, דכתיב: ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב.

הקריאה הפשוטה של הגמרא מורה שהנימוק 'דאי פריש נפרוש' מנמק הן את הצורך בשאלה המתריסה 'מה ראית שבאת להתגייר' והן את ההמשך 'ומודיעים אותו מקצת מצוות'.

10. מסכת יבמות שם שם.

11. וזה דלא כפי שכתב הרב חיים אמסלם בספר זרע ישראל, הקדמה, עמוד 24, הערה 7.

נביא לכך סימוכין נוספים מדברי המאירי¹² בפירושו לברייתא, כאשר הוא מבאר מדוע מודיעים גם מצוות קלות וגם מצוות חמורות -

ויראה הטעם בקלות מפני שעובדי האלילים אין להם בדרכי דתיהם ועבודת אליליהם מצוות יתירות וכשישמע מצוות יתירות שלנו והקלות שבהם יאמר בלבו כמה דקדוקין הם מדקדקים ללא צורך ויחזור בו, ואחר כך מודיעין אותו את החמורות.

עולה מדבריו שמודיעים לו באופן מכוון את המצוות הללו שיגרמו לו להירתע לאחוריו ולהימנע מלהמשיך בתהליך הגיור.

עתה שהסקנו שיש שני סוגים של הודעת מצוות, עלינו להגדיר באיזה מהסוגים נעסוק. במאמר זה נעסוק בהודעת המצוות השנייה, ההודעה שאינה המכשול שמציבים לפני תהליך הגיור, אלא ההודעה שהיא בשר מבשרו של הליך הגיור ההודעה שמטרתה קבלת עול מצוות של המתגייר.

פרק ב' - האם קבלת מצוות מעכבת את חלות הגירות

בפרק זה נברר בעזרת ה' האם קבלת המצוות היא דבר המעכב את חלות הגירות. מה הדין אם גר ימול ויטבול בפני בי"ד של שלושה, אך יאמר בפה מלא שאיננו רוצה לקבל על עצמו עול מצוות?

ראשית, נפנה לדברי הגמרא בכורות¹³ -

ת"ר: הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד - אין מקבלין אותו, עובד כוכבים שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד - אין מקבלין אותו, ר' יוסי בר' יהודה אומר אפי' דקדוק אחד מדברי סופרים.

הברייתא מלמדת שאין מקבלים את הגר המצהיר שאינו מקבל עליו את כלל מצוות דאורייתא ודרבנן. ניתן להסיק מדברי הגמרא שאסור לבית הדין להסכים לגייר אדם שכזה. אך יש לשאול שאלה נוספת, מה הדין אם בי"ד עברו על דברי הגמרא בשוגג או במתכוון וגיירו אדם כזה, האם גיורו חל. במילים אחרות, האם קבלת מצוות מעכבת.

בשאלה זו לא מצינו מקור מפורש בגמרא ועלינו לנסות ולדלות תשובה זו מסוגיות נוספות.

יש מהראשונים שניגשו לביורור סוגיה זו באמצעות סוגיה הדנה בגיור מי שאין בו דעת, גר קטן. הגמרא אומרת כדלהלן¹⁴ -

אמר רב הונא: גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין.

12. בית הבחירה למאירי, מסכת יבמות דף מז עמוד א.

13. מסכת בכורות דף ל עמוד ב.

14. מסכת כתובות דף יא עמוד א.

הבה נתבונן בדבר, איך יתכן שקטן יתגיייר באמצעות שני מרכיבים בלבד, באמצעות המילה והטבילה, והרי חסר המרכיב השלישי, קבלת מצוות. לכאורה יש להסיק מכאן שקבלת מצוות אינה מעכבת, ולכן היכן שהדבר אפשרי הרי שיש להקפיד עליו לכתחילה, אבל כאשר הדבר אינו ניתן לביצוע, כגון כאשר הגר הוא קטן ואין בו דעת לקבל על עצמו את עול המצוות, אזי מרכיב זה אינו מחייב. וכך כותב הריטב"א¹⁵ -

והאי דמטבילין אותו אף על גב דגר בעלמא בעינן שיודיעוהו קלות וחמורות, ההיא למצוה ולא לעכב, והכא דלאו בר הודעה הוא אינו מעכב.

הריטב"א נאמן לשיטתו גם במסכת יבמות, ושם הוא מביא ראיה נוספת לדבריו -

וסברא דרבוותא ז"ל שאם לא הודיעוהו אינו מעכב, והכי משמע בפ' כלל גדול.

הריטב"א מפנה בדבריו לסוגיה במסכת שבת¹⁶ הנראית במבט ראשון רחוקה מאוד, אך ממנה הוא דולה ראיה מפתיעה לנידון שלנו. הגמרא עוסקת במספר חיובי החטאת שאדם מתחייב כאשר מחלל שבת בשוגג במציאויות שונות של חסרון ידיעה. אחת המציאויות בהן עוסקת הגמרא היא כאשר האדם לא ידע 'עיקר שבת', ומבארת הגמרא שהמציאות הזו היא כאשר גר נתגיייר בין הגויים. נשאלת השאלה, איך יתכן שגר התגיייר מבלי שבית דין הודיעו לו את מצוות שבת?

הריטב"א שם מתרץ¹⁷ -

פירוש שקיבל עליו בפני שלושה ונתגיייר בפניהם, אלא שלא הודיעוהו מצות שבת שאין זה מעכב, והלך ודר בין הגויים ולא ידע לעולם מצות שבת.

הריטב"א נאמן לשיטתו בשלושת המקומות (מסכת כתובות, יבמות ושבט), בכולם הוא סובר שקבלת המצוות אינה מעכבת.

אך שיטה זו אינה מוסכמת על כל הראשונים.

כדוגמא לשיטת החולקים, נעיין בשיטת הרא"ש. הגמרא¹⁸ דנה באשה שבאה להתגיייר אך טבלה לשם נידה ולא לשם גירות, ומכשירה אותה לפי שטבילה לשם נידה יכולה לשמש גם כטבילה לשם גירות. הראשונים הקשו איך יתכן שטבילה זו תועיל לגירות, הרי הטבילה הזו מתבצעת בלילה ושלא בפני שלושה דיינים?

הרא"ש¹⁹ מתרץ באופן הבא -

ותירץ רבינו מאיר ז"ל מדלא קאמר אין מטבילין גר בלילה, מ"ט משפט כתיב ביה, כדאמר 'גר צריך שלושה, משפט כתיב ביה', אלמא דלא גמרינן ליה ממשפט, דאין

15. חידושי הריטב"א, מסכת כתובות דף יא עמוד א, ד"ה אמר רב נחמן.

16. מסכת שבת דף סח עמוד א.

17. ד"ה רב ושמואל.

18. מסכת יבמות דף מה עמוד ב.

19. מסכת יבמות פרק רביעי, סימן לא.

לו דין משפט אלא לענין גוף הדבר שצריך שלושה אבל לא לזמן הטבילה.

דהיינו שהרא"ש מחלק בין טבילה לקבלת מצוות. ביחס לקבלת מצוות הצריכה התורה שלושה דיינים ושיתבצע דווקא ביום, כנאמר 'משפט', אבל ביחס לטבילה - אין גדרים הנובעים מהגדרת 'משפט'. מניין לנו לחלק בין טבילה לקבלת מצוות, הרי אלו שני מרכיבים בהליך הגיור, ולכאורה היה לנו להשוות בין שני המרכיבים הללו? על זה עונה הרא"ש תוך כדי דבריו ואומר, שקבלת מצוות היא 'גוף הדבר', דהיינו קבלת מצוות זה הוא לב לבו של הליך הגיור, ולכן עלינו לומר שביחס אליו אמרה התורה שנקרא 'משפט'. העולה מדברי הרא"ש לנידון שלנו, שקבלת מצוות מעכבת. שהרי אם קבלת מצוות בפני שלושה מעכבת את תהליך הגירות, על אחת כמה וכמה שאם חסר לגמרי המרכיב של קבלת מצוות, הגיור לא חל.

הרי שעתה עלינו לברר, איך יתמודד הרא"ש עם שתי הראיות שהביא הריטב"א. נזכיר, שהריטב"א הוכיח מגר קטן ומגר שנתגייר בין הגויים שקבלת מצוות אינה מעכבת, ואם מל וטבל ללא קבלת מצוות הרי גיורו חל.

ההוכחה מגר שנתגייר בין הגויים קלה יותר לדחייה. שהרי כבר ראינו בתחילת המאמר את דברי הברייתא במסכת יבמות שבית הדין אינו מודיע למתגייר את כל המצוות אלא רק חלקן. לכן ניתן לומר שהגמרא עוסקת בגר שהודיעו לו 'מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות'²⁰ אלא שלא הודיעו לו את מצוות שבת, ולכן גר זה אינו יודע 'עיקר שבת'. נמצא לפי זה, שאין מכאן הוכחה שקבלת מצוות אינה מעכבת את חלות הגירות, אלא רק שאין צריכה קבלה זו לכלול כל מצווה ומצווה באופן פרטי.

עתה נעסוק בהוכחה השנייה של הריטב"א, שהוכיח מגר קטן. הרי גר קטן אינו מקבל על עצמו אף מצוה, ואם כן איך חלה הגירות שלו?

התייחסות שונה מהתייחסות הריטב"א לגר קטן, מצינו בדברי התוספות²¹ -

דמועיל להו מילה וטבילה של קטנות שהיתה בגופם ואין חסירים אלא קבלת מצות ומתוך שגדלו ולא מיחו היינו קבלה.

תוספות מחדש שגם בגר קטן נדרשת קבלת מצוות. אמנם קבלה זו אינה נעשית בשעת הגיור שהרי בשעה זו אינו בר דעת, אבל קבלה זו מתבצעת בשעה שהגר עומד על דעתו. את דבריו אלו הוא מבסס על דברי הגמרא בכתובות²² -

אמר רב יוסף: הגדילו - יכולין למחות... כיון שהגדילה שעה אחת ולא מיחתה, שוב אינה יכולה למחות.

באופן פשוט כוונת הגמרא שהמחאה של הגר כשהגדיל מפקיעה את הגירות. דהיינו

20. כלשון הגמרא ביבמות דף עמוד ב.

21. מסכת סנהדרין דף סח עמוד ב.

22. מסכת כתובות דף יא עמוד א.

שהגירות שהגר התגייר בו בקטנותו היא שלמה מצד עצמה, ורק ניתנת אפשרות לגר להפקיע אותה כשיגדיל. אבל תוספות מחדש שהגירות אינה שלמה עד אשר הגר גדל ומחליט בנפש חפצה להתמיד בקיום המצוות, בשעה זו הרי הוא מקבל על עצמו את המצוות ורק משעה זו והלאה חלה הגירות. על פי דברי תוספות אלו, ניתן לדחות את ראיית הריטב"א ולומר שאכן קבלת מצוות מעכבת את תהליך הגירות ומעמדו שווה לשאר מרכיבי הגירות - מילה וטבילה.

כיוון שמאמר זה מבקש לעסוק גם במישור ההלכתי, עלינו לפנות ולברר מה פסק ההלכה במחלוקת ראשונים זו. והנה פסק השולחן ערוך²³ -

כל ענייני הגר, בין להודיעו המצוות לקבלם בין המילה בין הטבילה, צריך שיהיו בג' הכשרים לדון, וביום. מיהו דוקא לכתחלה, אבל בדיעבד אם לא מל או טבל אלא בפני ב' ובליה... הוי גר ומותר בישראלית, חוץ מקבלת המצות שמעכבת אם אינה ביום ובשלושה.

השולחן ערוך פוסק בצורה ברורה, גירות שבה קבלת המצוות בלילה או שאינה בפני שלושה דיינים - אינה חלה. עלינו להסיק מכאן, שעל אחת כמה וכמה שתהליך גיור שחסר בו המרכיב של קבלת המצוות, הגיור אינו חל כלל.

בניגוד לדברי השולחן ערוך שציטטנו זה עתה, עומדים כסתירה דבריו כמה סעיפים אחר כך²⁴ -

ואם לא בדקו אחריו, או שלא הודיעוהו שכר המצות ועונשן, ומל וטבל בפני ג' הדיינות, ה"ז גר אפי' נודע שבשביל דבר הוא מתגייר, הואיל ומל וטבל יצא מכלל העובדי כוכבים, וחוששים לו עד שתתברר צדקתו.

באופן מפתיע השולחן ערוך פוסק כאן שהגירות חלה למרות שלא הודיעו לו שכר מצוות ועונשן. האם אין בכך סתירה לדברי השולחן ערוך לעיל?

אך סתירה זו היא אינה אלא סתירה מדומה. המדייק בלשונו של השולחן ערוך יראה שהשולחן ערוך כאן אינו עוסק בקבלת מצוות אלא בהודעת שכר מצוות ועונשן. ההבדל בין שני המושגים הוא מהותי. קבלת מצוות פירושו שהגר מחליט בצורה נחושה שהוא מכניס את צווארו בעול המצוות ומקבל על עצמו לקיים את כל המצוות שבתורה. לעומת זאת 'הודעת שכר מצוות ועונשן' אינו מעכב, שהודעה זו מטרתה רק להרתיע את הגר מלהתגייר אבל היא אינה המהות של החיים החדשים שהגר מסגל לעצמו.

ניתן להרחיב את הדברים מעבר לכך, ולומר שלא רק שהודעת שכר המצוות ועונשן אינה מעכבת, אלא אף הודעת המצוות עצמן אינה מעכבת. אף אם הגר אינו יודע את תרי"ג מצוותיה של תורה, בכל זאת הגירות חלה, כיוון שהוא מקבל על עצמו את כל המצוות אשר ילמד אותם בהמשך חייו. ואכן כפי שראינו את הברייתא במסכת יבמות בתחילת

23. שו"ע יו"ד סימן רסח סעיף ג.

24. שם סעיף יב.

המאמר, אין צורך להודיע לגר את כל המצוות אלא רק את מקצתן. ממילא פשוט שאף אם לא הודיעו לו בכלל את המצוות אין זה מעכב את הגירות, שכן העיקר בגירות הוא קבלת עול המצוות ולא הידענות של המצוות.

יש שהביא²⁵ ראיות מדברי הראשונים והאחרונים בניגוד למה שכתבנו עד עתה, ונדון בדבריו אחד לאחד.

ראשית הוא מביא ראיה מדברי התשב"ץ²⁶ שכתב -

והדברים מוכרעין הן מעצמן דודאי מי שלא נתגייר אלא שעה אחת וחזר לסורו לאלתר ועבד עבודה זרה וחילל שבתות בפרהסיא כמנהגו קודם שנתגייר ומין הוא ומן המורידין הוא דלא קרינן ביה אחיך כמו שכתבתי למעלה, ואפילו הכי חשבינן ליה ישראל משומד וקדושיו קדושין.

פשוט לכל מעיין שדברי התשב"ץ הללו אינם ראיה, שכן הוא עוסק בצורה מפורשת במתגייר שהתגייר כלשונו "שעה אחת", דהיינו שבאותו זמן שעמד בפני בית הדין אכן קיבל על עצמו את התורה ומצוותיה כדת וכדין אלא שמיד לאחר שיצא מבית הדין התחרט והחליט שאינו רוצה לקיים את רצון ה'. אין חולק שאדם כזה נחשב גר גמור והוא ישראל משומד, דין זה מפורש בגמרא במסכת יבמות²⁷ -

טבל ועלה - הרי הוא כישראל לכל דבריו. למאי הלכתא? דאי הדר ביה ומקדש בת ישראל, ישראל מומר קרינא ביה וקדושיו קדושין.

שנית, הוא מביא ראיה מדברי הרב קוק בספרו שו"ת דעת כהן²⁸ שכתב -

ופשיטא דבסתם מחזקינן ליה לגר תיכף כשמל וטבל וקיבל המצוות בפיו, ואין אנו אחראים לדברים שבלב וכמו שכתבנו לעיל. וגם באבותינו קרא כתיב ויפתוהו בפיהם וגו', ואמרו במדרשים שהי' לבם פונה לע"ז ופסל מיכה הי' עמם, ומ"מ כיון שקיבלו בפה, נגמרה הגירות.

גם כאן הראיה מפוקפקת, שהרי הרב קוק אינו עוסק בשאלה האם צריך שהמתגייר יקבל עליו את המצוות אלא בשאלה הכיצד ניתן לברר האם אכן קיבל עליו את המצוות. בסוגיה נפרדת זו נדון בעזרת ה' לקמן בפרק ה'.

ואם צריך ראיה נוספת שדעת הרב קוק שקבלת מצוות מעכבת, הרי היא כתובה במשפט קודם למשפט שצוטט לעיל -

ודברי התוספות ביבמות וחולין בכותים, יותר נכון לפרש שלא הייתה קבלת המצוות שלהם שלמה, ולא קבלו עליהם לפרוש משיתוף שם שמיים ודבר אחר, מפני שחשבו

25. הרב חיים אמסלם בספרו זרע ישראל, הקדמה, עמוד 24, הערה 11.

26. שו"ת תשב"ץ חלק ג סימן מז.

27. מסכת יבמות דף מז עמוד ב.

28. שו"ת דעת כהן סימן קנג.

שהאריות היו אוכלים בהם בשביל שלא ידעו את משפטי אלהי הארץ, וחשבו שלא יש קפידא בשיתוף, ע"כ אינם גרים מפני שחסר הדבר העקרי, קבלת המצות כראוי. הרב קוק אומר במפורש שקבלת מצוות מעכבת, וכל הדיון שלו לעיל הוא בשאלה מה היחס שלנו לדברים שבלב וכפי שביארנו לעיל.

לבסוף הוא מביא את דברי הרב הרצוג בספרו²⁹ שכתב -

דטעמא דמ"ד כולם גרים ביבמות (כ"ד ע"ב), משום דדברים שבלב אינם דברים וכיון שמלו וטבלו לשם יהדות אפילו יבוא אליהו ויאמר שלא כווננו לשמים ג"כ גרים הם וכופין אותם על המצוות.

גם כאן הנידון אינו דומה לראיה, שכן הרב הרצוג דן ביחס לדברים שבלב וכנ"ל בדברי הרב קוק.³⁰

לסיכום, מוכח מפסיקת השו"ע ומגדולי הפוסקים האחרונים שבאו אחריו שהלכה כאותה סיעת ראשונים הסוברת שקבלת מצוות מעכבת וללא קבלת מצוות הגיור לא חל.

פרק ג' - הבא להתגייר ממניעים זרים

ישנה סוגיה הדומה במקצת לסוגיה בה אנו דנים, אשר עולה ממנה תמונה שונה ממה שהצגנו עד עתה. עלינו לדון בה ולהבחין בהבדל הדק אך התהומי בינה לבין סוגייתנו.

הגמרא ביבמות אומרת כך³¹ -

אחד איש שנתגייר לשום אשה, ואחד אשה שנתגיירה לשום איש, וכן מי שנתגייר לשום שולחן מלכים, לשום עבדי שלמה - אינן גרים, דברי רבי נחמיה, שהיה רבי נחמיה אומר אחד גירי אריות, ואחד גירי חלומות, ואחד גירי מרדכי ואסתר אינן גרים, עד שיתגיירו בזמן הזה. בזמן הזה ס"ד? אלא אימא כבזמן הזה! הא איתמר עלה, אמר רבי יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב הלכה כדברי האומר כולם גרים הם.

הברייתא דנה באיש או אישה הבאים להתגייר לשם מטרות שונות, כגון נישואין או שררה, וכן באנשים שבאים להתגייר ממניעים של פחד או של קול פנימי שאומר להם

29. פסקים וכתבים יו"ד חלק ד, סימן צ"ט, אות ב.

30. בכדי שלא להלאות את הקורא לא אצטט את דברי הרב הרצוג עצמו שם בסימן כ"ח, שכותב בצורה מפורשת שקבלת מצוות מעכבת. ואדרבה הוא עצמו בשו"ת היכל יצחק אבן העזר חלק א, סימן כא, דן להחמיר אפילו במי שאין לנו חשש מובהק שאינו מתכוין לקיים מצוות, אלא שהוא מתגייר לשם אישות. שכן למרות שלהלכה המתגייר לשם אישות גיורו חל (ראה להלן פרק ד), הרי כתבו הראשונים שזה משום שאנו מניחים שכיון שיכנס לחברה היהודית הרי שיאמץ את ההתנהגות המקובלת בחברה זו ויקיים מצוות. אמנם כיום שבעונותינו החברה היהודית ברובה אינה שומרת תורה ומצוות יש לדון האם קיים הנימוק הזה של הריטב"א. עיי"ש.

31. מסכת יבמות דף כד עמוד ב.

לעשות כן. הצד השווה שבכולם, שהם אינם עושים כן מחמת אהבת ה', תורתו ועמו. מה דינם? הגמרא מכריעה בצורה ברורה שלמרות שלכתחילה אין לגייר אותם, הרי שבדיעבד גיורם חל. וכן נפסק להלכה בשולחן ערוך.³²

האם גמרא זו סותרת את מסקנתנו בדיון הקודם שקבלת מצוות מעכבת את הליך הגירות?

התשובה היא פשוטה, אין להשוות בין שתי הסוגיות. ישנו חילוק מהותי בין מטרת הגיור לבין קבלת תורה ומצוות. לכתחילה עלינו לקבל אל עם ישראל אך ורק אנשים שמטרת ביאתם היא לשם שמיים, אך אם בדיעבד התקבל אדם בעל מטרות זרות, עלינו לבדוק האם בפועל כוונתו לקיים תורה ומצוות. אם כוונתו לקיים את המצוות, למרות שלא בא מכוח אהבתו את המצוות, הרי גיורו תקף. אך אם גם מעשיו פסולים ואינו מקבל על עצמו את עול התורה והמצוות, אזי גיורו בטל. נמצא שאמנם המטרה היא חשובה, אך קבלת המצוות היא מעכבת ואין להשוות בין השניים.

באופן פשוט, יש להבדל מהותי זה השלכה רק במישור של בדיעבד ולא במישור של לכתחילה. פירושו של דבר, שכאשר בא מתגייר לפני בית הדין עליהם להשיב פניו ריקם, בין אם אינו מקבל עליו מצוות ובין אם מקבל עליו מצוות אך מטרתו זרה כגון לשם אישות. ההבדל בין השניים יהיה במקרה שבית הדין טעו וגיירו את שניהם, שאז הראשון שהתגייר ללא קבלת מצוות - גיורו בטל ומבוטל, ואילו השני שהתגייר שלא לשם שמיים - גיורו תקף.

אך בהתבוננות נוספת ניתן להבחין בכמה הבדלים גם במישור של לכתחילה. עיין בהערה.³³

32. שולחן ערוך יו"ד סימן רס"ח סעיף יב.

33. הרמב"ם בשו"ת פאר הדור (סימן קל"ב) דן באדם שבעל את שפחתו ועתה רוצה לשחרר אותה ובכך לגייר אותה. והוא מכריע שאמנם הלכה פסוקה היא שאין לגייר לשם אישות, אבל משום עת לעשות לה' הפרו תורתך יש להקל בזה כיון שאם לא יגייר אותה יש לחשוש שישתמד ויעבור לדת שלה כדי לחיות עמה. יש מן הפוסקים שסמכו על כך לגייר יהודי הנשוי לגויה ורוצה להתגייר לשם אישות. עיין סקירה נרחבת של שיטה זו בשו"ת יביע אומר חלק ח יו"ד סימן כ"ח. ומנגד עיין בשו"ת ציץ אליעזר חלק ה סימן ט"ו הסובר שאין להקל בזה, בפרט במצב בו הדור פרוץ לישא נכריות. לכאורה היה ניתן לומר בנוסף, שכל המותר בדיעבד יש להקל בו בשעת הדחק, כפי היא הלשון הרגילה בפוסקים - שעת הדחק כדיעבד דמי (עיין תוספות פסחים דף ל עמוד א ד"ה לשהינהו. ובשו"ע אבן העזר סימן קס"ט סעיף י"ב). ולכן בדורנו בו שאלת הגיור היא שאלה קריטית כיון שאנו עומדים בפני סכנת התבוללות גדולה, עלינו להכריע בשאלה זו כשעת הדחק ולהקל לכתחילה במה שהוא מותר אפילו רק בדיעבד.

אמנם ניתן לדחות זאת משתי סיבות. ראשית, ניתן לטעון שמקילים בשעת הדחק רק כאשר זה מקרה חד פעמי, אך אין להקל כאשר זו קולא קבועה ולאורך זמן (הרב חיים אלעזר שפירא בעל שו"ת מנחת אלעזר במכתבו שנדפס בשו"ת שרידי אש חלק ב סימן ו). ושנית, ניתן לטעון שיש להקל בשעת הדחק רק

פרק ד' - קבלת מצוות חלקית

ענה ברצוני לברר, מה הדין במתגייר הבא לפנינו וברצונו לקבל על עצמו את המצוות באופן חלקי, האם במקרה כזה עלינו לקבלו או לא? והנה שאלה זו מתפרשת לכמה מקרים שונים, ולמרות דקות ההבדלים ביניהם, הרי שתהום פעורה בינם ואין להשוות בין הדברים.

ישנו מקרה בו המתגייר אינו מקבל על עצמו מצווה מסוימת. במקרה כזה פשוט שאין לקבלו כפי שאומרת הגמרא בבכורות שהבאנו לעיל בפרק ב'.

ישנו מקרה בו המתגייר רוצה לעבור על חלק מהמצוות לתיאבון. פירושו של דבר, שהמתגייר מעוניין להיכנס לעם ישראל ומבין שזה כרוך בקבלת עול תורה ומצוות, והוא מעוניין אף בזה, אלא שהוא הוא מודיע בכנות לבית הדין שישנן כמה איסורים בתורה שיקשה עליו מאוד לקיימם והוא יודע שיתפתה לעבור עליהם. מה דינו של אדם כזה?

הרב חיים עוזר גרודזינסקי בספרו שו"ת אחיעזר³⁴ כותב בנידון זה כך -

אפשר לומר דאין לחוש לזה, כיוון דמקבל עליו כל המצוות אף שחושב לעבור על איזה מהמצוות אח"כ לתיאבון, מ"מ אין זה מניעה לקבלת המצוות, ודוקא היכא שמתנה שלא לקבל עליו זהו חסרון בקבלת המצוות דמעכב.

האחיעזר מבדיל בין אי קבלת עול מתוך חוסר הכרה באמיתותה של תורה, לבין חוסר קבלת עול מחמת פיתויים. הבדל תהומי פעור בין השניים ואין להשוות בין הדברים.

אין לטעות ולהבין את דברי האחיעזר שכוונתו לומר שהמתגייר לא צריך להתכוון לקיים הכל או שאינו צריך לומר כן במפורש, שהרי האחיעזר ממשיך מיד אחר כך במשפט הבא ומוסיף -

אולם היכא שברור הדבר שבדאי יעבור אחרי כן על איסורי תורה, חילול שבת ואכילת טריפות, ואנו יודעים בבירור כוונתו שאינו מתגייר רק לפנים ולבו בל עמו, הרי אומדנא דמוכח שמה שאומר שמקבל עליו המצוות לאו כלום הוא, א"כ זהו חסרון בקבלת המצוות דמעכב.

דבריו ברורים ופשוטים, שאין תוקף לגיור ללא קבלת כל מצוות, אך כאשר המתגייר יודע שיתפתה ויעבור על חלק מהאיסורים הרי שהוא מקבל על עצמו את כל המצוות אלא שיצרו אונסו לעבור על רצון קונו.³⁵ יש להוסיף על דבריו, שמסתבר שניתן להבחין אם

בכדי להתיר את המותר בדיעבד, אבל אל לנו לעשות מעשה האסור לעשותו כגון לשבת כבית דין ולגייר את מי שחז"ל אסרו לגייר (ציץ אליעזר חלק ג סימן כו).

עוד יש להוסיף את דברי שו"ת אחיעזר (חלק ג סימן כו), שכאשר יש ספק לבי"ד אם כוונתו לשמור מצוות אזי יש להם לדחותו, אבל כאשר יש לבי"ד ספק האם כוונתו לשם אישות או לשם שמיים הרי שיש ללכת בזה לקולא כיון שבדיעבד גיורו חל.

³⁴ שו"ת אחיעזר חלק ג סימן כ"ו.

³⁵ דלא כפי שהסיק מדברי האחיעזר הללו בספר זרע ישראל, הקדמה עמוד 23 וכתב -

עובר על המצוות לתיאבון או להכעיס מחמת שאינו מקבל את מרות התורה, על פי כמות האיסורים שעובר ומידת התאוה הכרוכה בהם.

ישנו מקרה שלישי של קבלת מצוות חלקית, כאשר המתגייר אינו מקבל עליו מצוות מסוימות מחמת טעות בהבנת התורה. וכך כותב הרב משה פינשטיין בספרו שו"ת אגרות משה³⁶ -

והנה בעובדא זו שכתר"ה שהגירות רוצה לקבל כל דיני התורה אבל אינה רוצה לקבל תלבושת נשים צנועות אלא להתלבש בבגדים שמתלבשות בעונותינו הרבים סתם הנשים שבדור פרוץ זה, אם יכולים לקבל מדינא גיורת כזו ואיך הוא בדיעבד כשקבלה אם היא גיורת, נראה דיש לדון בזה... דמאחר שנפרץ תלבושת הפריצות גם בעונותינו הרבים בבנות ישראל, ואף באלו שהן שומרות תורה, שלכן הנכריה שבאה להתגייר הרי חושבת שהוא רק חומרא בעלמא שרוצים הרבנים להטיל עליה יותר מהדין מאחר שיודעת מנשים שמחזיקין אותן לשומרי דת ומתלבשות בתלבושת פריצות, ואף שאומרים לה הרבנים שהוא דבר איסור אינה מאמינה להם, וא"כ יש לידון אותה כנתגיירה כשלא ידעה מדיני התורה שהוא גר כדאיתא בשבת. ומסתבר זה, אף שלעת עתה אין לי ראיה על זה.³⁷

הרב פיינשטיין מחדש שאם המתגייר נמנע מלקבל מצווה מסוימת בגלל שסובר שזו חומרה בלבד ואינה מעיקר הדין, הרי שגיורו גיור. חידוש זה אכן מרחיב את היריעה של 'קבלת מצוות חלקית' המועילה להחיל גירות, אך חידוש זה אינו משנה את היסוד הבסיסי. היסוד הוא שקבלת מצוות הינה הכרחית עבור תהליך הגיור, ועל הגר לקבל על עצמו לקיים את רצון ה', אמנם אין צריך שידע את כל הפרטים. אדרבה בדרך כלל הגר אינו יודע את רצון ה' לכל פרטיו ודקדוקיו ואין בכך כל בעיה. כך גם במקרה גרוע יותר בו הוא חושב שהוא יודע מה נכלל בכלל רצון ה' והוא טועה בכך, אין בכך בכדי לעכב את גיורו כיון שהוא מקבל על עצמו את רצון ה' שתוכנו המדויק יתברר לו בהמשך.

פרק ה' - מה יעשה בית הדין כאשר אינו יודע מה דעת המתגייר

שאלה מורכבת ניצבת בפני דייני בית הדין בכל פעם שניצב בפניהם מתגייר. הרי גם לאחר שהם מודיעים אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות, והמתגייר בפה מלא מקבל עליו את המצוות, מניין להם שהוא באמת מתכוון לכך?

שאלה זו לא התעוררה בכל הדורות, ולכן לא נוכל למצוא התייחסות לכך במקורות הקדומים. הסיבה לכך מורכבת משני גורמים, שהיו קיימים במשך כל הדורות והשתנו

³⁶ "אין הכרח שנבין בזמן הגיור שמתכוין לקיים הכל, ואין צריך שיתחייב בפירוש לכך".

³⁷ שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן קו.

³⁷ יש להעיר, שהאגרות משה מסיים שלא ראוי לקבל אותה מחמת שמדובר באשה המתגיירת לשם אישות ואין ראוי לקבלה לכתחילה, כפי שביארנו בפרק ד, אבל זה מרכיב נוסף ואינו קשור לדיון שבפנינו על קבלת מצוות חלקית.

בדורות האחרונים. בכל הדורות עם ישראל היה במצב ירוד כפי שאומרים לגר³⁸ 'אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוויים, דחופים, סחופים ומטורפין, ויסורין באין עליהם?', ולכן הנחת היסוד הייתה שכל הבא להתגייר - עושה כן מחמת אהבתו את התורה ומצוותיה. בנוסף, החברה בעם ישראל הייתה חברה שומרת תורה ומצוות, ולכן כל המצטרף לעם ישראל הצטרף על דעת כן. כיום המצב בעם ישראל שונה בשני המישורים הללו. מצבנו ב"ה השתפר לעין ערוך, ולכן יש לחשוש שחלק מהבאים לפנינו לגיור עושים כן לא ממניעים של זיקה חיובית למצוות, וממילא יש לחשוש שאינם מתכוונים לקיים אותן לאחר הגיור. בנוסף, החברה הכללית כיום בעם ישראל אינה שומרת תורה ומצוות במלואן, ולכן שוב מתעורר החשש שמא הבא בשערי בית הדין אינו מתכוון לקיים מצוות אלא מתכוון להשתלב בחברה היהודית שאינה שומרת מצוות, ולעיתים הוא יחוש בכך בנוח וללא נקיפות מצפון, שהרי כך חיים יהודים טובים רבים מסביבו. במצב החדש של דורנו, עלינו לשאול מניין לנו שאכן הגר מתכוון לקבל על עצמו את עול המצוות?

התשובה ההלכתית הפשוטה לשאלה זו נעוצה במסכת קידושין³⁹ -

ההוא גברא דזבין לנכסיה אדעתא למיסק לארץ ישראל, ובעידנא דזבין לא אמר ולא מידי, אמר רבא הוי דברים שבלב, ודברים שבלב אינם דברים.

רבא מלמד אותנו כלל יסודי, ישנו תוקף משפטי אך ורק לדברים הנאמרים, אין תוקף משפטי לדברים הנותרים בלבו של אדם.

לפי כלל זה, לכאורה עלינו להסיק כך גם בשאלתנו, כל עוד הבא בשערי בית הדין אומר בפה מלא שרצונו לקיים תורה ומצוות, עלינו לנהוג על פי דיבורו ואל לנו לשית את ליבנו למה שמסתתר בליבו פנימה.

אך המעיין בראשונים בסוגיה זו ייווכח לדעת שכלל זה אינו מוחלט. וכך כותב תוספות⁴⁰:

וגם יש דברים דאפילו גילוי מילתא לא בעי, כגון ההיא דהכותב כל נכסיו לאחרים ושמע שיש לו בן שהמתנה בטלה. וכן הכותב כל נכסיו לאשתו, לא עשאה אלא אפוטרופא, לפי שאנו אומדין שלכך היה בדעתו.

תוספות מוכיח מכמה סוגיות בגמרא שישנם מקרים שבהם יש משמעות משפטית לדברים שבלב. המקרים הללו הינם אירועים בהם ברור לכל שדעת האדם שונה ממה שהוא אומר או ממה שהוא עושה. כאשר ישנו אומדן דעת ברור כזה, אזי דבריו אינם דברים שבלב, אלא הם 'דברים שבלבו ובלב כל אדם'.⁴¹ וכן נפסק בהגהות הרמ"א על השולחן ערוך.⁴²

38. מסכת יבמות דף מז עמוד א.

39. מסכת קידושין דף מט עמוד ב.

40. תוספות מסכת קידושין דף מט עמוד ב ד"ה דברים שבלב.

41. ריטב"א קידושין דף נ עמוד א ד"ה והא דאמרין בגט.

42. שולחן ערוך חושן משפט סימן ר"ז סעיף ד.

מעטה, כאשר בית הדין בא לדון באדם הבא לפניו למטרות גיור, עליו לשקול בדעתו האם להאמין לאותו אדם האומר בפיו שרצונו לקיים תורה ומצוות, או שמא יש כאן אומדן דעת מוכח וברור שפיו ולבו אינם שווים ואזי אין לדברים שאומר שום תוקף.

יש להעיר, שלעיתים נדירות ישנו אומדן מוכח לאידך גיסא, שבפיו המתגייר אומר דברים המונעים מאתנו לקבלו, אך בליבו הוא מתכוון לשם שמיים. כמבואר בגמרא במסכת שבת⁴³ -

שוב מעשה בנכרי אחד שהיה עובר אחורי בית המדרש, ושמע קול סופר שהיה אומר "ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד". אמר הללו למי? אמרו לו לכהן גדול, אמר אותו נכרי בעצמו, אלך ואתגייר, בשביל ששימוני כהן גדול. בא לפני שמאי, אמר ליה גיירני על מנת שתשימני כהן גדול, דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל - גיירה.

התוספות הקשה על כך, איך היה רשאי הלל לקבל את המתגייר כאשר הוא אומר בפה מלא שאינו בא לשם שמיים ומאהבת ה' ומצוותיו אלא מכוח רצונו להשתרר ולהיות כהן גדול. תוספות משיב כך⁴⁴ -

והיה דפרק ב' דשבת (דף לא.) ההוא דאתא לקמיה דהלל ואמר גיירני ע"מ לעשות כ"ג, בטוח היה הלל דסופו לעשות לשם שמים.

הלל הבחין שמתגייר זה אומר בפיו שמטרתו זרה, אך בלבו יש אהבה ומחויבות לה' ותורתו, וכיוון שכן - הלל לא שת ליבו לדברים שאמר אלא נהג להלכה על פי הדברים שהבחין בלבו של האדם.

הבית יוסף⁴⁵ מביא את דברי התוספות הללו ומסיים במשפט אחד שהוא משפט המפתח ובו ראוי לסיים פרק זה:

ומכאן יש ללמוד דהכל לפי ראות עיני בית דין.

סיכום

במאמר זה ביקשנו לברר את אחת הסוגיות הבערות בעולם היהודי בדורנו, קבלת מצוות כמרכיב בתהליך הגיור. פתחנו בהצגת הסוגיא בגמרא מסכת יבמות ממנה עולה כי בתהליך הגיור יש להודיע לגר פעמיים על מצוותיה של תורה. ביארנו שיש לכל אחת מהפעמים תפקיד שונה. בפעם הראשונה המטרה היא לנסות להניא את המתגייר מלהשלים את הליך הגיור, אך בפעם השנייה הודעת המצוות באה כדי שהמתגייר יקבל על עצמו את המצוות, שכן זה חלק מהותי מהליך הגיור.

43. מסכת שבת דף לא עמוד א.

44. תוספות מסכת יבמות דף כד עמוד ב ד"ה לא בימי.

45. בית יוסף יורה דעה סימן רסח סעיף יב.

בפרק השני הצגנו מחלוקת ראשונים האם קבלת מצוות היא מרכיב שווה ערך לשאר רכיבי הגיור, מילה וטבילה והוא מעכב את הגיור כשם שהם מעכבים, או שמא קבלת המצוות היא רכיב פחות חשוב ואינה מעכבת את הגיור. הבאנו גמרות שמהן משמע שקבלת מצוות אינה מעכבת ודנו בדרכים השונות להבין אותם, והראינו שאפשר לדחות את ההוכחה מהם. בשלב זה פנינו לדברי השולחן ערוך ולמדנו מדבריו שפוסק שקבלת מצוות מעכבת ורק הודעת מצוות אינה מעכבת. בסיום הפרק, הבאנו מובאות מגדולי האחרונים שיש שהבינו אותם כחולקים על המסקנה הנ"ל והוכחנו שדבריהם עולים בקנה אחד עם מסקנתנו.

בפרק השלישי עסקנו בסוגיה שנראית כדומה, הבא להתגייר מחמת מניעים זרים ולא לשם לשמיים. עסקנו בסוגיית הגמרא בה מבואר שבדיעבד גירות שכזו חלה, וביארנו את ההבדל שבין חוסר קבלת מצוות לבין גיור ממניעים זרים.

בפרק הרביעי עסקנו בקבלת מצוות חלקית. מצינו שלושה מקרים של קבלת מצוות חלקית, ועסקנו בפרטיהם. אמנם העיקרון החרוז הוא שעל המתגייר לקבל על עצמו את המצוות, ואם עשה כן אזי גיורו חל אף אם בטעות או מחמת פיתויים מתכוון לבטל חלק מהמצוות.

בפרק החמישי והאחרון עסקנו בשאלה שהתעוררה בחריפותה בדורנו כאשר מתגיירים באים ומכריזים בפה מלא על רצונם לקיים את התורה והמצוות, אך יש חשש שליבם בל עמם. מתי יש משמעות לדברים שבלבם ומתי אנו אומרים את הכלל היסודי 'דברים שבלב אינם דברים'.

ההכרחיות של קבלת המצוות בהליך הכניסה לעם ישראל מביא אותנו להבנה שהיסוד של האומה הישראלית הוא בדביקותה בה' באמצעות התורה ומצוותיה. אמנם ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא, וקישורו לאומה לא מתנתק, אבל זה מחמת שהסגולה הפנימית לא בטלה, אבל בכדי להיכנס לקהל ה' וליצור את הסגולה הזו, צריך להתחבר לשורש של קיומנו כאומה, והוא התורה ומצוותיה.